

Bosgroepen

Inventarisatie bosuitbreiding bij particuliere terreineigenaren

**Bosgroepen
Federatie Particulier Grondbezit**

Colofon

Opdrachtgever: Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Titel: Inventarisatie bosuitbreiding bij particuliere terreineigenaren
Status: Definitief
Datum: November 2020
Auteur(s): G.U. Kuneman, G. Koopmans (Bosgroepen), N. Welle (Landweer/FPG)
Projectnummer: 20.30.3406.03

© Coöperatie Unie van Bosgroepen en Federatie Particulier Grondbezit

Postbus 8135

6710 AC EDE

t (0318) 67 26 26

f (0318) 67 26 27

www.bosgroepen.nl

1. Inleiding

Bosgroep Midden-Nederland (penvoerder), de Unie van Bosgroepen en de Federatie Particulier Grondbezit (FPG) hebben gezamenlijk opdracht gekregen van het Ministerie van LNV om inzicht te geven in de kansen voor bosuitbreiding en nieuw bos bij particuliere terreineigenaren. Aanleiding hiervoor zijn de in februari 2020 gepubliceerde ambities en doelen voor de Bossenstrategie. Eén van die doelen is een netto uitbreiding van het Nederlandse bosareaal met 10%, of omgerekend 37.000 hectare.

De mogelijkheden voor bosuitbreiding zijn uitgewerkt in de theoretische potentie voor bosuitbreiding en het draagvlak voor bosuitbreiding bij particuliere terreineigenaren. Als eerste stap is een quick scan uitgevoerd naar de mogelijkheden voor bosuitbreiding (fase 1). Hierbij is gekeken naar de potentie van bosuitbreiding binnen het Natuur Netwerk Nederland (NNN) door omzetting van lage vegetatie naar blijvend bos. Vervolgens (fase 2) is een 60-tal particuliere terreineigenaren benaderd en zijn de wensen en ambities van de Bossenstrategie naast die van de eigenaren gelegd. In deze gesprekken zijn ook de mogelijkheden voor bosuitbreiding buiten het NNN verkend.

In dit document hebben wij de resultaten uiteengezet.

2. Quick scan bosuitbreiding binnen het Natuurnetwerk

Als eerste stap is een quick scan uitgevoerd naar kwantitatieve mogelijkheden voor bosuitbreiding. Hierbij is gekeken naar het aantal beschikbare hectares lage vegetatie binnen het NNN. Meer specifiek is in beeld gebracht op hoeveel hectare nu een subsidiepakket is afgesloten in het kader van de Subsidieregeling Natuur en Landschap (SNL) voor vochtige schraalgraslanden (subsidiepakket-code N10), droge schraalgraslanden (pakketcode N11) en rijke graslanden en akkers (pakketcode 12).

Globale ecologische toets

Dat levert een globaal inzicht op in de ecologische situatie ter plaatse. De SNL-pakketten geven immers een zekere ecologische waarde aan. De *kruiden- en faunarijke graslanden* N12.02 gelden als minder bijzonder omdat dat natuurtype zeer veel voorkomt. Meer dan de helft van alle graslanden en natuurakkers binnen het NNN, en ook onder SNL-subsidie, is kruiden- en faunarijke grasland. De schraalgraslanden (N11.01 droog en N10.01 nat) komen veel minder voor en zijn (daarom) waardevoller.

Waar deze globale ecologische toets geen informatie over geeft, is de variatie in ecologische waarde *binnen* de natuurtypes. Soms worden ondanks alle inspanningen in beheermaatregelen de natuurdoelen niet gehaald. Dan verschijnen de gewenste bloemen en kruiden beperkt, of niet. Het

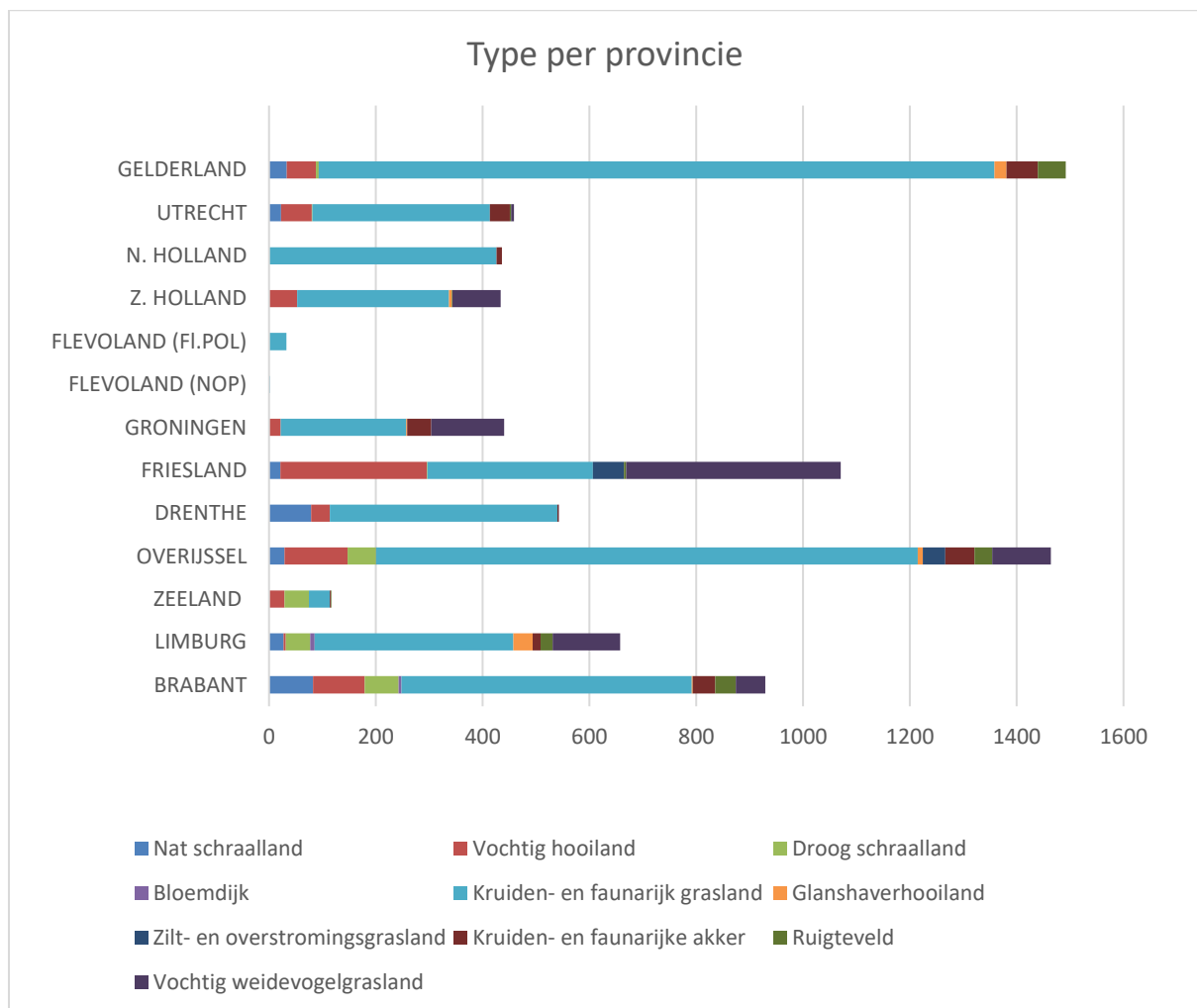

ene N12.02 grasland is het andere niet. Soms blijven zulke graslanden lange tijd arm aan soorten door bijvoorbeeld het waterregime, een overmaat aan nutriënten, of het ontbreken van een kruiden-zaadbank. Over deze variatie kan alleen iets gezegd worden met kennis van de situatie ter plaatse.

Met de globale toets hebben we op dit moment ook nog geen zicht op de landschappelijke inpassing: ligt het grasland ingesloten in landbouwgebied, of juist aan de rand van een bos en naast een heideterrein? Dat zegt iets over de landschappelijke waarde en ook over de mogelijke natuurwaarden (gradiënten, overgangen). Deze gedetailleerde analyse kan grotendeels via GIS gebeuren, maar is (nog) niet uitgevoerd.

Resultaten

Uit de quick scan blijkt dat grondeigenaren via de Bosgroepen en de Natuurcollectieven SNL-subsidie voor lage vegetaties krijgen op 8.075 ha. In figuur 1 zijn deze hectares per natuurtype en per provincie uitgesplitst. Het aandeel N12.02 in dat landelijke totaal is 5.283 ha, ofwel 65%.

Figuur 1: SNL-natuurtypen voor korte vegetaties per provincie (bron: gis-analyse Bosgroepen).

Een aantal grote particuliere natuurterreineigenaren vragen zelf SNL aan. De omvang van het betreffende areaal is niet bij PartNer, collectieven of de Bosgroepen bekend. FPG heeft in het kader van dit onderzoek contact opgenomen met deze grote leden. Uit die gesprekken komt dezelfde conclusie naar voren als bij de geïnterviewde terreineigenaren aangesloten bij de Bosgroepen of de collectieven (zie volgende paragrafen).

Ruimte voor bosuitbreiding?

De voorlopige aanname is dat aanplant van bos om redenen van biodiversiteit alleen kan en mag plaatsvinden op N12.02 graslanden – en bij voorkeur alleen op die percelen die “blijven hangen” in slecht tot matig ontwikkelde natuurgraslanden. Schatting van deskundigen van de Bosgroepen is dat ca. de helft van de N12.02 graslanden onder de maat is en de andere helft bloemrijk, zoals bedoeld. Op die graslanden zou in principe bosaanplant mogelijk zijn.

Hierbij moet wel worden aangegeven dat N12.02 graslanden die nu niet tot ontwikkeling komen met doelgerichte maatregelen wel degelijk veel rijker aan biodiversiteit kunnen worden. In de provincie Gelderland loopt momenteel een pilot waarin verschillende maatregelen, zoals braaklegging en aanvoer van maaisel van elders, worden toegepast. De resultaten zijn zeer bemoedigend. Het is derhalve een beleidskeuze of zulke graslanden primair voor grasland-biodiversiteit of voor bosaanplant worden ingezet.

Het is denkbaar dat ook op andere SNL-typen de natuurdoelen niet worden gehaald, bijvoorbeeld op schraalgraslanden of glanshaverhooiland. Onze aanname is dat we daar in principe geen bos willen planten, omdat hier de biodiversiteitsdoelen prevaleren. Bovendien gaat het in de meeste gevallen om een zeer beperkt areaal.

Het enige andere korte vegetatietype van enige omvang zijn de weidevogelgraslanden: 925 ha onder SNL in deze analyse. Ervan uitgaande dat die graslanden voor de weidevogels op de goede plek liggen, zijn deze gebieden ongeschikt om bomen te planten, vanuit het natuurdoel en het cultuurlandschap.

Onze voorzichtige conclusie is dat bij particulieren op ca 2.500 ha N12.02-graslanden ruimte zou kunnen zijn voor bosuitbreiding.

3. Draagvlak voor bosuitbreiding

Parallel aan de quick scan is met een 60-tal particuliere grondeigenaren een gesprek gevoerd volgens een vast stramien. Deze eigenaren zijn geselecteerd door de provinciaal werkende medewerkers van de Bosgroepen en de FPG. Gelet is op spreiding per provincie en per regio, een spreiding in omvang van het eigendom en de samenstelling daarvan (landbouw, bos/natuur).

Aan iedere eigenaar is gevraagd of men geïnteresseerd is in de aanleg van nieuw bos, onder welke voorwaarden dat zou zijn, welke randvoorwaarden daarvoor gecreëerd moeten worden en welke belemmeringen men ziet. Omdat in deze fase ook gekeken is naar bosaanleg buiten het NNN (en het Rijk daarvoor kansen ziet in combinatie met andere functies), zijn ook onderwerpen als

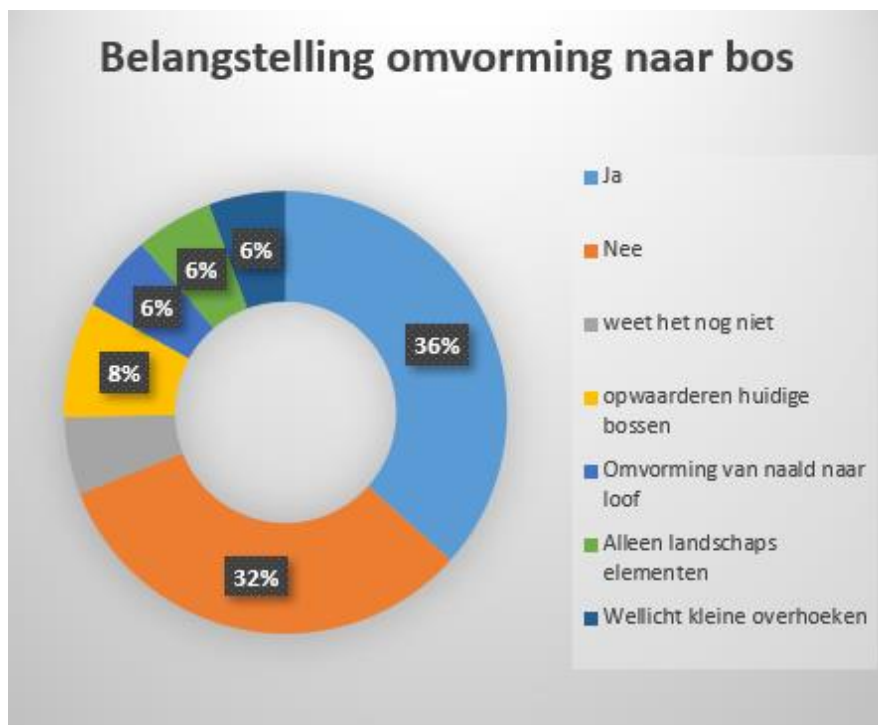

recreatief medegebruik aan de orde gekomen. De resultaten van deze inventarisatie zijn verwerkt in onderstaande figuren.

“Er is veel mogelijk, maar dan moet er wel een goede vergoeding zijn.”

Belangstelling om bos aan te leggen dan wel landbouwgrond om te vormen

Van de respondenten heeft circa een derde wél en een derde geen interesse om nieuw bos aan te leggen (zie figuur 2). Het andere derde deel van de respondenten geeft aan dat zij bij voorkeur willen inzetten op de aanplant van landschapselementen (inclusief het beplanten van overhoeken), de revitalisering van bestaand bos, of het omvormen van naaldbos naar loofbos. Degenen die interesse hebben, geven doorgaans aan dat het om een beperkt aantal hectares gaat. Die grotere interesse voor een combinatie van functies (zoals agroforestry en landschappelijke elementen) dan voor grote percelen aaneensluitend bos, wordt vooral ingegeven door de constatering dat er een veelheid aan opgaven voor het landelijk gebied is (duurzame landbouw, duurzame energie, waterberging, etc.).

Figuur 2: Interesse bij de grondeigenaren in bosuitbreiding en andere gerelateerde maatregelen.

Randvoorwaarden

De interesse voor de aanleg van nieuw bos is afhankelijk van financiële en beleidsmatige randvoorwaarden (zie figuur 3). Vooral het ontbreken van zicht op financiële middelen werkt op dit moment nog weinig stimulerend. Veel eigenaren hebben de indruk dat de kosten van bebossing worden onderschat, terwijl de baten juist worden overschat. Een financiële vergoeding – en in het

bijzonder een vergoeding voor de afwaardering van de grond tegen marktprijs – wordt het meest genoemd als randvoorwaarde. Vooral daar waar bosaanleg plaats moet hebben op landbouwgrond, is dit een randvoorwaarde. Deze grond zorgt nu immers jaarlijks voor pachtinkomsten. Het beheer van het nieuwe bos moet voor langere tijd geregeld zijn. Daarnaast moeten initiatiefnemers bestemmingsplanwijzigingen of omgevingsvergunningen aanvragen (en wellicht nog een vergunning Wet natuurbescherming). Ook daaraan zijn doorgaans veel kosten verbonden (advieskosten en leges). Biedt het beleid geen vergunningsvrije mogelijkheden, dan zouden deze kosten ook moeten worden vergoed. Nog belangrijker is echter een actieve opstelling van de provinciale en gemeentelijke overheden om de aanplant van nieuw bos mogelijk te maken, zodat de initiatiefnemer niet in een jarenlange procedure beland.

“We zoeken naar slimme combinaties met de landbouw, in het kader van natuurinclusief denken en agroforestry.”

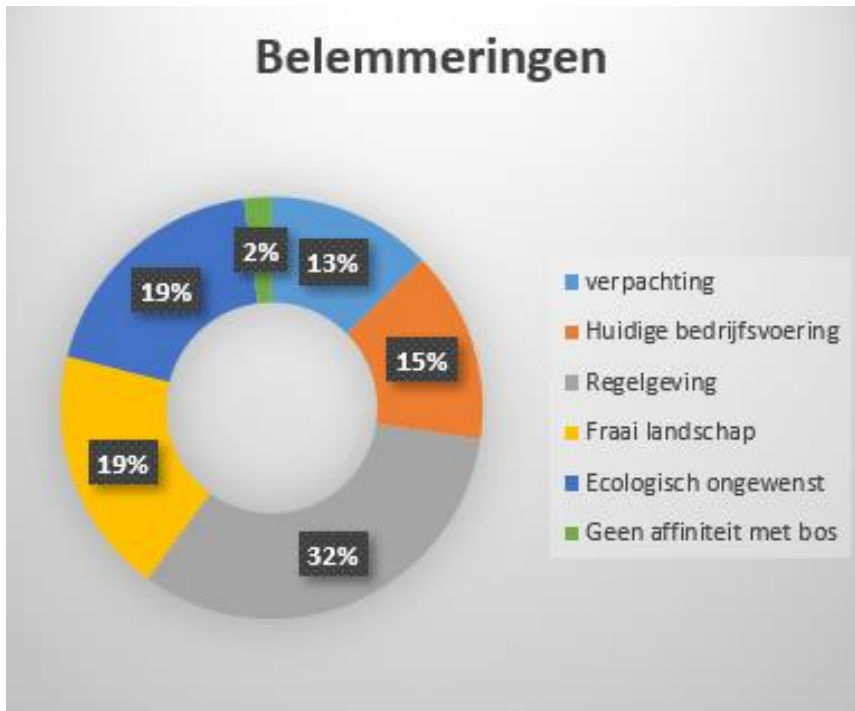
Figuur 3: Door grondeigenaren genoemde randvoorwaarden voor bosuitbreiding (aantallen keren genoemd; respondenten konden meerdere voorwaarden kiezen).

Belemmeringen

De aanleg van nieuw bos wordt door een aantal zaken belemmerd (naast het ontbreken van genoemde financiële en beleidsmatige randvoorwaarden). Landbouwgronden (al dan niet natuur) spelen op landgoederen een belangrijke rol in het beheer en in het economische plaatje. De pachters dragen bij aan onderhoud en beheer van het land(schap) en de pachtinkomsten dragen (soms in zeer belangrijke mate) bij aan de betaalbaarheid van het natuurbeheer. De landbouw als economische drager: valt deze weg (door de aanplant van nieuwe bos), dan moet daar wat anders tegenover staan. Ook is er interesse voor realisatie van meer bos in combinatie met de start van nieuwe landgoederen. Helaas is in praktijk de beleidsmatige ruimte die provincies daarvoor, en voor het concept ‘rood-voor-groen’, onvoldoende. Verder leveren verpachte gronden inkomsten op, maar staan ze ook niet vrij ter beschikking van de eigenaar. Tenminste, niet de regulier verpachte gronden. De huidige bedrijfsvoering en de pachtsituatie zijn dus belangrijke

belemmeringen.

Figuur 4: Verdeling van de door de respondenten genoemde randvoorwaarden.

“We liggen in een open gebied, dus het is tegen de landschappelijke karakteristiek om hele grote stukken bos aan te planten”

Een groot aantal respondenten ziet ook conflicten ontstaan met landschappelijke, cultuurhistorische en natuurwaarden. Open landschappen lenen zich niet voor grootschalige bosaanplant. Natuurlijke graslanden zorgen niet alleen voor openheid, maar ook voor een bepaalde biodiversiteit die verloren gaat bij bosaanplant. Een zorgvuldige inpassing van nieuw bos in het landschap (rekening houdend met cultuurhistorische waarden) en een toets naar de ecologische effecten van bosaanplant wordt als zeer belangrijk gezien.

Overig

Veel particuliere landgoederen zijn gerangschikt onder de Natuurschoonwet (NSW) en opengesteld voor recreatief medegebruik. De NSW staat de aanleg van nieuw bos niet in de weg, maar er zijn wel kosten gemoeid met het laten aanpassen van de NSW-beschikking bij veranderend grondgebruik.

Bosaanplant kan recreatief medegebruik bevorderen. Bos is een gewaardeerd natuurtype en heeft als voordeel dat het veel bezoekers kan ‘opnemen’ (het kan druk zijn in het bos, zonder dat je dat in de gaten hebt – men verdwijnt in de bomen).

Voor de eigenaren met terrein in een beschermd landschap (open gebied, nationaal park) kan dit een extra belemmering opleveren, afhankelijk van de benoemde kwaliteiten van dit gebied.

4. Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

Op grond van onze inschatting is er ca 2.500 ha natuurgrasland bij particulieren met relatief weinig succesvolle ontwikkeling van kruiden en bijbehorende fauna. Zulke graslanden kunnen een impuls krijgen voor biodiversiteit met doelgerichte maatregelen (buiten het huidige SNL-regime, zoals bijvoorbeeld in Gelderland nu wordt onderzocht). Een alternatief is het planten van bos op deze hectares.

Een nadere analyse is nodig om te bepalen op welke percelen van die 2.500 ha grasland bosuitbreiding het beste past, vanuit ecologie, landschappelijke inpassing én uiteraard de prioriteiten van de grondeigenaar.

Een derde (36%) van de geïnterviewde grondeigenaren is geïnteresseerd in aanplant van bos, en aanvullend wil 12% landschapselementen aanplanten dan wel overhoeken inplanten. In totaal is dus 48% in meer of mindere mate geïnteresseerd in bosuitbreiding. De grondeigenaren noemen daarbij wel een aantal belemmeringen en randvoorwaarden die eerst aangepakt moeten worden.

Aanbevelingen

- Het is zaak snel een helder beeld te geven over het beschikbare budget en de daarbij in te zetten instrumentenkoffer.
- In de communicatie en bij de beleidsvorming is duidelijkheid over de samenhang met andere maatregelen, zoals klimaat, duurzame landbouw en biodiversiteit cruciaal.
- Zeker voor bosaanleg buiten het NNN (maar ook daarbinnen) kan het 'landgoedmodel' uitkomst bieden: het combineren van grondgebonden functies binnen één ruimtelijke en economische eenheid. Het landelijk gebied heeft immers te maken met een scala aan opgaves: klimaat, energietransitie, woningbouw, biodiversiteit en verduurzaming van de landbouw. Meervoudig landgebruik en het combineren van functies zijn daarom sleutelbegrippen.
- Landschappelijke, cultuurhistorische en huidige ecologische waarden mogen niet in het gedrang komen. Nieuwe bossen kunnen een extra bijdrage leveren aan de ecologische en landschappelijke kwaliteit, mits zorgvuldig ingepast in het landschap en de historische structuren (behoud van o.a. zichtlijnen en open ruimtes) en met voldoende aandacht voor hydrologisch herstel.

Bijlage: totaal areaal korte vegetatie in Nederland

In onze inventarisatie zijn we uitgegaan van de arealen onder SNL via de Bosgroepen en de natuurcollectieven. Het totale areaal in Nederland is uiteraard groter, zo ook het areaal onder SNL bij de grote terreinbeheerders en via PartNer. Onderstaande tabel geeft de totale arealen en het areaal onder SNL voor alle korte vegetaties (niet heide) weer.

BeheerType	Naam	Opp areaal landelijk	SUM_Ha_SNL land.	% landelijk onder SNL
N10.01	Nat schraalland	3.608	3.817	105,77
N10.02	Vochtig hooiland	13.519	11.856	87,70
N11.01	Droog schraalgrasland	3.776	3.041	80,53
N12.01	Bloemdijk	1.676	603	35,96
N12.02	Kruiden- en faunarijk grasland	73.095	57.302	78,39
N12.03	Glanshaverhooiland	1.323	1.185	89,58
N12.04	Zilt- en overstromingsgrasland	6.131	5.111	83,36
N12.05	Kruiden- en faunarijke akker	5.059	3.292	65,08
N12.06	Ruigteveld	2.437	3.218	132,05
N13.01	Vochtig weidevogelgrasland	20.286	19.337	95,32
N13.02	Wintergastenweide	881	522	59,25
	Totaal korte vegetaties (niet heide)	131.792	109.283	

www.bosgroepen.nl

